

ПІДТРИМКА
ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВИЛ
ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ
В УКРАЇНІ

Державна допомога для надавачів Покрокова інструкція

Антимонопольний
Комітет України

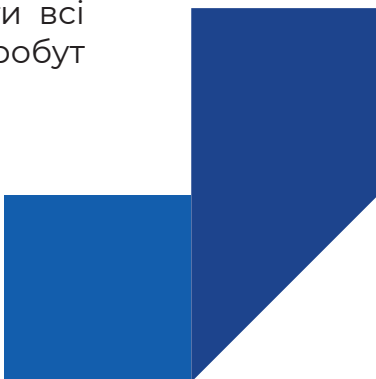
ПРЯМУЄМО
РАЗОМ

Київ, 2019

Реформа надання державної допомоги – важливий інструмент для розвитку української економіки. Перш за все слід зазначити, що йдеться не про те, щоб зовсім відмовитись від участі держави. Навпаки, головне завдання реформи – зробити цю допомогу ефективною, стратегічною та такою, що не призводить до суттєвого спотворення конкуренції. З 1991 року й до останніх років ми звикли до того, що держава підтримує збиткові підприємства. Як результат ми маємо викидання великих ресурсів у прірву, яку ніколи не заповнити. Новий підхід до державної допомоги дозволить відмовитись від цієї практики, а натомість підтримувати те, що дійсно необхідно для економіки держави.

Реформа державної допомоги – це відповідальність за країну та реалізація вектору на європейську інтеграцію в політиці. Держава повинна встановлювати прозорі правила та підтримувати розвиток. Саме тому на основі європейських зразків був прийнятий Закон України «Про державну допомогу», мета якого – перетворити всі державні витрати на інвестиції в добробут країни.

Розділ 1

Що таке державна допомога?

Державна допомога – новий термін для українського законодавства. Офіційно він був закріплений в Законі України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», який набрав чинності у повному обсязі в серпні 2017 року. Але попри те, що термін новий, сама підтримка існує давно та надається великими обсягами, що дуже часто негативно впливає на конкуренцію, а отже й на економічний розвиток держави. Виправити стан справ покликана система моніторингу і контролю державної допомоги, яка запроваджується відповідно до вимог Угоди про асоціацію з ЄС та Договору про заснування Енергетичного співтовариства.

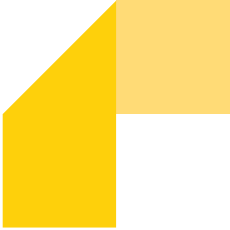
Чому це важливо?

Регулювання державної допомоги – це базова умова створення прозорого та чесного ринку. Звичайно, що державна допомога потрібна, але у тих випадках, коли вона підтримує розвиток тих напрямків, в яких зацікавлені всі громадяни:

- інновації та розвиток наукової діяльності
- підтримка депресивних регіонів
- розвиток малого та середнього бізнесу
- створення нових робочих місць
- вирішення екологічних проблем
- збереження культурної спадщини
- освіта, перекваліфікація або підвищення кваліфікації
- тощо

А як це працює в ЄС?

Для Європейського Союзу поняття державної допомоги знайоме, йому вже більше 60 років. Визначення та основні правила застосування державної допомоги зафіксовані в статті 107 Угоди про функціонування Європейського Союзу. Їх головна мета – забезпечити безперешкодну роботу ринкової економіки та мінімізувати вплив держави на її гравців. ЄС підтримує Україну в реформуванні системи державної допомоги: до 2020 діє проект технічної допомоги ЄС «Підтримка Антимонопольного комітету України у впровадженні правил державної допомоги». Сама реформа завершиться до 2023 року.

1 Важливі поняття

ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА

Мовою закону

«Державна допомога суб'єктам господарювання – підтримка у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності».

**(Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»,
Стаття 1)**

Що це означає на практиці?

Фактично, державна допомога – це підтримка державою чи органами місцевого самоврядування окремих підприємств, через яку вони отримують конкурентні переваги над іншими гравцями ринку.

■ Державною допомогою можуть буди податкові пільги, субсидії, гранти, списання боргів, пільгові кредити, продаж держмайна за цінами, нижчими за ринкові, тощо.

■ У такий спосіб держава або віддає, або недоотримує гроші від підприємств, яким допомагає.

Надання державної допомоги призводить до отримання ринкових переваг відповідним суб'єктом господарювання – отримувачем державної допомоги, що в свою чергу може призвести до спотворення конкуренції на ринку.

Саме тому вкрай важливими є правила надання допомоги з боку держави.

СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Мовою закону

«Суб'єкт господарювання – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності чи фізична особа, що здійснює діяльність з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншу господарську діяльність, у тому числі яка здійснює контроль над іншою юридичною чи фізичною особою; група суб'єктів господарювання, якщо один або декілька з них здійснюють контроль над іншими. Суб'єктами господарювання визнаються також органи державної влади,

органи місцевого самоврядування, а також органи адміністративно-господарського управління та контролю в частині їх діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності. Господарською діяльністю не вважається діяльність фізичної особи з придбання товарів народного споживання для кінцевого споживання».

(Закон України «Про захист економічної конкуренції»)

Що це означає на практиці?

Суб'єктами господарювання, як правило, визначають усі організації, задіяні в економічній діяльності, незалежно від організаційно-правової форми та того, як вони фінансуються. Таким чином, чи можна назвати певну організацію суб'єктом господарювання, повністю залежить від того, яку діяльність вона здійснює. Це означає, що, наприклад, організація може бути зареєстрована як спортивна асоціація та все одно підпадати під визначення суб'єкта господарювання, оскільки нею здійснюється економічна діяльність. Крім того, застосування правил державної допомоги не залежить від того, чи було створено організацію для отримання прибутку. Тобто в окремих випадках навіть неприбуткові організації можуть пропонувати свої товари та послуги на ринку, а отже підпадати під дію правил. Визначення організації суб'єктом господарювання завжди відбувається з огляду на конкретний вид її діяльності. Якщо вона здійснює як економічну, так і неекономічну діяльність, то суб'єктом господарювання вона буде вважатись саме з огляду на економічну діяльність.

РЕСУРСИ ДЕРЖАВИ

Мовою закону

«Ресурси держави – рухоме і нерухоме майно, кошти державного бюджету, інші кошти, що є об'єктом права державної власності, земля та інші природні ресурси, що є об'єктами права власності Українського народу, бюджети фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, щодо яких здійснюється державний нагляд або якими управляють чи розпоряджаються органи влади».

(Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»)

Що це означає на практиці?

Під ресурсами держави розуміють всі ресурси державного та муніципального секторів. Варто зауважити, що існують випадки, коли захід підтримки, який надає економічну перевагу

певному суб'єкту господарювання, фінансується не напряму державою, а через державну або приватну організацію, засновану або вповноважену державою надати зазначену підтримку. В таких випадках ця підтримка також вважатиметься такою, що здійснюється за рахунок ресурсів держави.

ЕКОНОМІЧНА ПЕРЕВАГА

Мовою закону

Відповідно до статті 107(1) Угоди про функціонування Євросоюзу та Повідомлення комісії щодо поняття державної допомоги, економічною перевагою називають будь-які переваги, які суб'єкт господарювання не міг би отримати за нормальних ринкових умов, тобто без втручання держави.

Що це означає на практиці?

Важливо, що перевагою вважається саме певний захід підтримки, а не його первинна мета. Це означає, що економічна перевага буде присутня у всіх випадках, коли суб'єкт господарювання покращив своє фінансове становище завдяки втручанням держави на умовах, що відрізняються від ринкових. Варто зауважити, що економічну перевагу може становити не лише надання підтримки, але й зниження економічного тиску, наприклад, зменшення податкового навантаження.

СПОТВОРЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ

Мовою закону

Спотворенням конкуренції вважається покращення суб'єктом господарювання конкурентної позиції перед іншими гравцями ринку, якого він не міг би здобути в межах звичної ринкової діяльності, незалежно від форми таких преференцій.

Що це означає на практиці?

Переважна більшість утручань держави впливають на розстановку сил на ринку, а отже є допомогою тому чи іншому суб'єкту.

2 Як це працює? Сфера правил застосування державної допомоги

Відповідно до українського законодавства, правила державної допомоги поширюються на будь-яку підтримку суб'єктів господарювання надавачами державної допомоги за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів для виробництва товарів або провадження окремих видів господарської діяльності.

3 Як визначається допустимість?

Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» встановлює, що державна допомога є недопустимою для конкуренції, якщо інше не встановлено Законом.

Прийняття рішень про допустимість державної допомоги для конкуренції – компетенція Антимонопольного комітету України.

4 В яких випадках підтримка не є державною допомогою?

Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» має ряд виключень. Зокрема, його дія не поширюється на підтримку:

- у сфері сільськогосподарського виробництва та рибальства, виробництва зброї і військового спорядження для потреб Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

- господарської діяльності, пов'язаної з:

- a.** інвестуванням в об'єкти інфраструктури із застосуванням процедур державних закупівель;

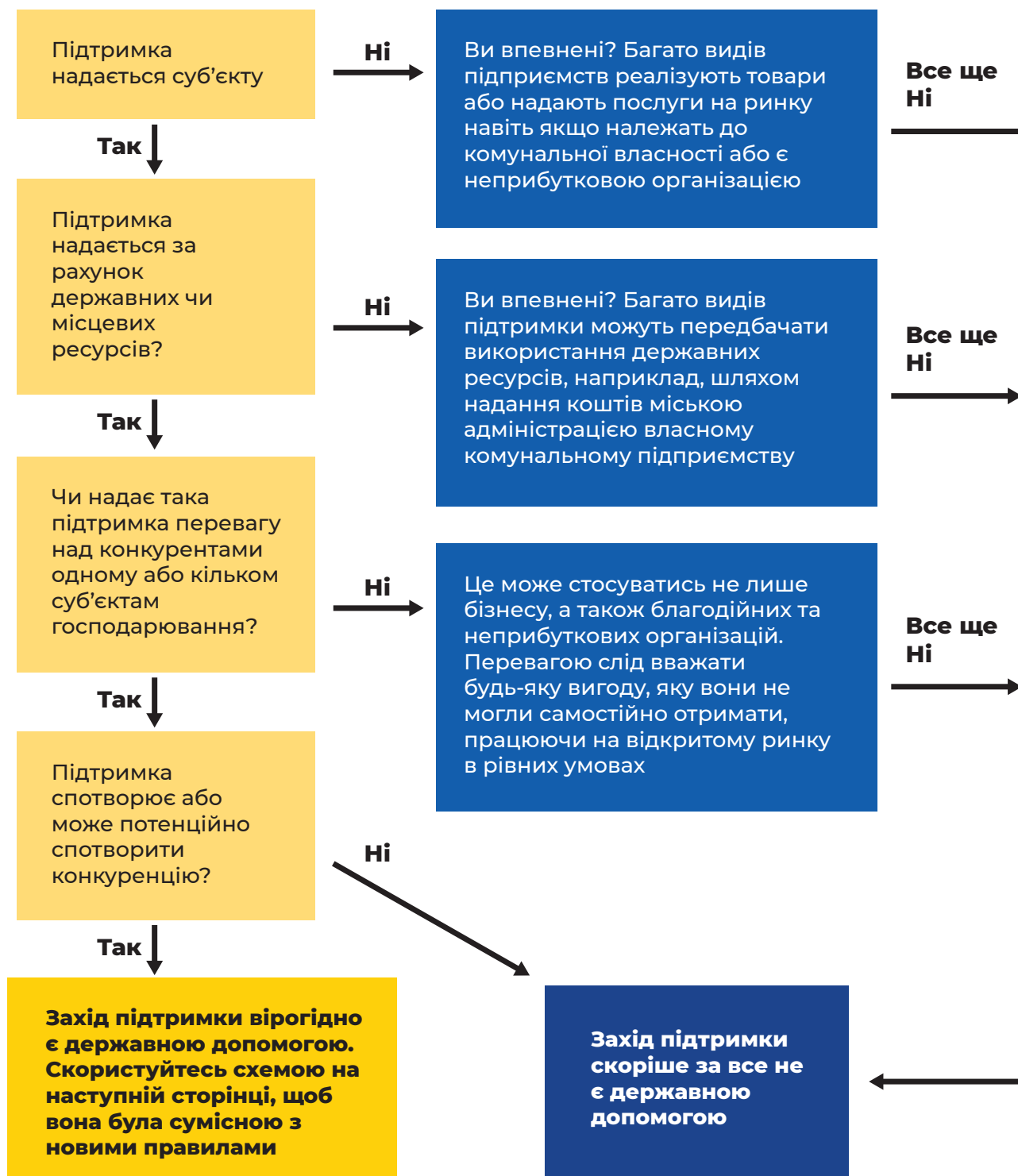
- b.** наданням послуг, що становлять загальний економічний інтерес, у частині компенсації обґрунтованих витрат на надання таких послуг. Перелік послуг, що становлять загальний економічний інтерес, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

- проектів, що реалізуються Українським культурним фондом у порядку, встановленому Законом України «Про Український культурний фонд».

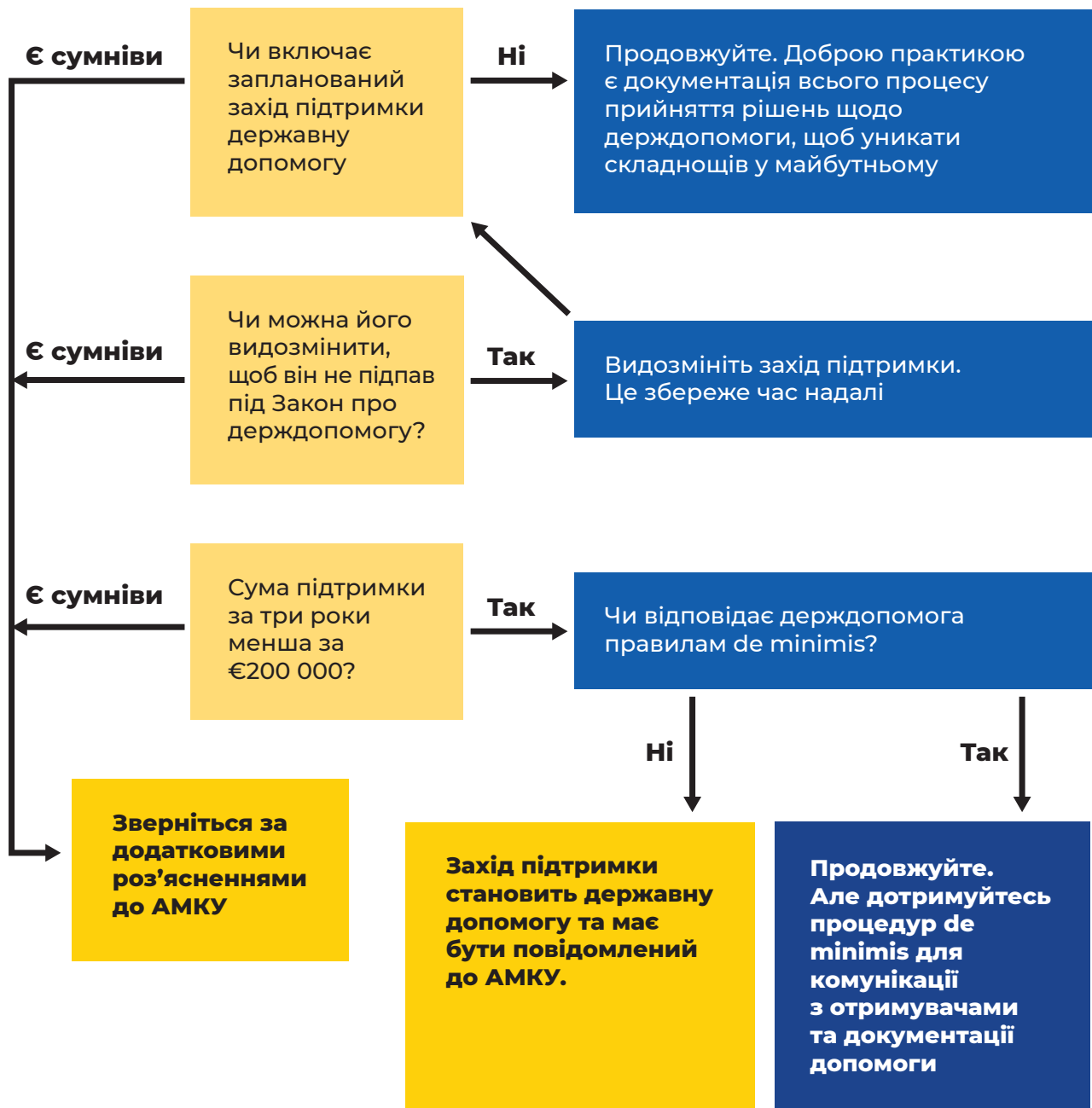
Розділ 2

Чи є підтримка державною допомогою?

Розділ 3

Чи відповідає підтримка новим правилам державної допомоги?

Розділ 4

Наступні кроки

Що потрібно обов'язково пам'ятати надавачу держдопомоги?

Мовою закону

«Надавачі державної допомоги зобов'язані щороку, до 1 квітня наступного року, подавати Уповноваженому органу у визначеному ним порядку інформацію про чинну державну допомогу, її мету, форми, джерела, отримувачів та їхні частки у загальному обсязі наданої протягом минулого фінансового року державної допомоги у межах відповідної програми або інформацію про те, що протягом звітного року державна допомога не надавалася».

(Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»)

Що це означає на практиці?

Втім, дуже важливо, що не вся підтримка є державною допомогою. Вище вже були зазначені сфери, які Закон не охоплює. Далі пояснюємо, яка ще підтримка не потребує подання інформації до Антимонопольного комітету України.

Незначна допомога – спрощена процедура

Мовою закону

«Незначна державна допомога – державна допомога одному суб'єкту господарювання, сукупний розмір якої незалежно від її форми та джерел не перевищує за будь-який трирічний період суму, еквівалентну 200 тисячам євро, визначену за офіційним валютним курсом, встановленим Національним банком України, що діяв на останній день фінансового року».

(Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»)

Що це означає на практиці?

Якщо зрозуміло, що суб'єкт господарювання у різних формах та з різних джерел не отримує від держави більше, ніж наведена сума, то така допомога не потребує повідомлення АМКУ, проте, потребує щорічного інформування про неї АМКУ.

Загальна процедура. Як повідомити про державну допомогу?

Порядок надання державної допомоги чітко регламентовано законодавством, а саме статтею 9. Порядок подання повідомлення про нову державну допомогу

(Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»):

- Надавачі державної допомоги подають повідомлення про нову державну допомогу з пропозиціями щодо підготовки проектів законів, інших нормативно-правових та розпорядчих актів, спрямованих на підтримку суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, внесення змін до умов чинної державної допомоги.
- Пропозиції щодо внесення змін до умов чинної державної допомоги підлягають повідомленню, якщо вони можуть істотно вплинути на рішення Уповноваженого органу про допустимість державної допомоги для конкуренції, зокрема у разі, якщо вони стосуються мети, строків, обсягу, джерел фінансування та отримувачів державної допомоги.
- Нова державна допомога, що підлягає повідомленню, може бути надана лише після отримання відповідного рішення Уповноваженого органу, передбаченого пунктами 1 і 2 частини шостої статті 10 або пунктами 1-3 частини сьомої статті 11 цього Закону.
- Повідомлення про нову державну допомогу подаються надавачами державної допомоги Уповноваженому органу у визначеному ним порядку з урахуванням строків розгляду повідомлення та справи про державну допомогу, визначених цим Законом.
- Повідомлення про нову державну допомогу повинні містити висновок та достовірну інформацію про мету, очікуваний результат, обсяг, строк, форми, правові підстави, надавачів та отримувачів державної допомоги.
- Надавач державної допомоги може відкликати своє повідомлення про нову державну допомогу у будь-який час до прийняття Уповноваженим органом остаточного рішення, передбаченого частиною шостою статті 10 та частиною сьомою статті 11 цього Закону.
- Вимоги до відомостей про господарську діяльність суб'єкта господарювання, який має намір отримати державну допомогу, визначаються відповідним надавачем державної допомоги з урахуванням вимог щодо подання та оформлення повідомлень про нову державну допомогу, встановлених Уповноваженим органом.

Роль Антимонопольного комітету

Законодавство визначає Антимонопольний комітет України як Уповноважений орган з питань державної допомоги, який, зокрема, визначає допустимість державної допомоги для конкуренції. Процедура розгляду регламентована наступним чином:

- 1.** Якщо інформація у повідомленні про нову державну допомогу не відповідає встановленим вимогам або є неповною для прийняття рішення про допустимість державної допомоги для конкуренції, Уповноважений орган протягом 15 днів з дня отримання такого повідомлення інформує про це надавача державної допомоги, надсилає йому запит на додаткову інформацію і встановлює строк її подання, що не може перевищувати 30 днів з дня отримання запиту. На вмотивоване клопотання надавача державної допомоги Уповноважений орган може продовжити такий строк.
- 2.** Повідомлення про нову державну допомогу вважається прийнятим до розгляду після 15 днів з дня його надходження, якщо протягом цього строку Уповноважений орган не повідомив надавача державної допомоги про те, що інформація у повідомленні не відповідає встановленим вимогам або є неповною для прийняття рішення про допустимість державної допомоги для конкуренції, та не надіслав запит на додаткову інформацію.
- 3.** Якщо надавач державної допомоги не подав у встановлений строк відповідно до запиту Уповноваженого органу інформації, повідомлення про нову державну допомогу вважається відкликаним. У такому разі Уповноважений орган приймає рішення про відмову у розгляді повідомлення та письмово повідомляє про це надавача державної допомоги.
- 4.** Якщо надавач державної допомоги у відповіді на запит Уповноваженого органу обґрунтовано доведе, що подання додаткової інформації є неможливим, оскільки така інформація йому невідома, недоступна або подавалася раніше, Уповноважений орган розпочинає розгляд повідомлення про нову державну допомогу на підставі наявної у нього інформації та повідомляє про це надавача державної допомоги. У такому разі повідомлення про нову державну допомогу вважається прийнятим до розгляду з дня отримання відповіді на запит Уповноваженого органу.
- 5.** Рішення за результатами розгляду повідомлення про нову державну допомогу приймається Уповноваженим органом протягом двох місяців з дня початку його розгляду.

6. За результатами розгляду повідомлення про нову державну допомогу Уповноважений орган у встановленому ним порядку приймає рішення про:

- а) допустимість нової державної допомоги для конкуренції;
- б) визнання підтримки суб'єкта господарювання, зазначеної у повідомленні, такою, що не є державною допомогою відповідно до цього Закону;
- с) початок розгляду справи про державну допомогу.

7. Якщо протягом строку розгляду повідомлення про нову державну допомогу, Уповноважений орган не розпочав розгляду справи про державну допомогу, рішення про допустимість нової державної допомоги для конкуренції вважається прийнятим.

За результатами розгляду справи про державну допомогу Уповноважений орган приймає рішення щодо:

- а) визнання підтримки суб'єкта господарювання, зазначеної у повідомленні про нову державну допомогу, такою, що не є державною допомогою відповідно до цього Закону, у тому числі внаслідок внесення надавачем державної допомоги змін до умов її надання;
- б) допустимості нової державної допомоги для конкуренції, у тому числі внаслідок внесення надавачем державної допомоги змін до умов її надання;
- с) допустимості нової державної допомоги для конкуренції за умови виконання надавачем та отримувачами державної допомоги встановлених Уповноваженим органом зобов'язань;
- д) визнання нової державної допомоги недопустимою для конкуренції;
- е) припинення та повернення незаконної державної допомоги, визнаної недопустимою для конкуренції.

(Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»)

Контакти

Антимонопольний комітет України

03035, м. Київ,
вул. Митрополита
Василя Липківського, 45

тел.: (044) 251-62-62

www.amc.gov.ua

email: slg@amcu.gov.ua

Для звернень громадян
e-mail: zvr@amcu.gov.ua

Корисні посилання:

Проект ЄС «Підтримка Антимонопольного
комітету України у впровадженні правил
державної допомоги»:
www.sesar.inf.ua

Портал знань
з державної допомоги:
www.elearn.dd.inf.ua

ПІДТРИМКА
ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВИЛ
ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ
В УКРАЇНІ

Дана брошура була виготовлена за підтримки Проекту ЄС «Підтримка Антимонопольного комітету України у впровадженні правил державної допомоги»

Погляди, висловлені в цій брошурі, не обов'язково співпадають з поглядами Європейської Комісії

